

Konverzačná analýza vo výskume bilingvizmu

Tanja Bovha

Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, Univerza v Ljubljani, Slovenija

Úvod

Rozhovor alebo spontánny hovorený jazyk sa ako predmet výskumu dostáva do popredia až v posledných desaťročiach. Slovinská, ako aj medzinárodná lingvistika sa dlho zaoberala skúmaním jazyka v jeho písomnej podobe, predovšetkým jazykom beletrie. Jedinou výnimkou bol výskum nárečí, ktorému sa v Slovinsku už tradične venuje veľká pozornosť¹. Avšak písomný jazyk a jazyk beletrie nie sú primárnymi formami komunikácie. Je ňou spontánny neformálny hovorený jazyk, ktorý je každodennou, najčastejšou a primárnou formou jazykovej komunikácie (porov. Verdonik, 2007, s. 10).

Spoločným názvom pre množstvo metód z rozličných spoločenskovedných a humanistických disciplín, ktorých predmetom výskumu je diskurz v najširšom zmysle slova, je **analýza diskurzu**. Začala sa rozvíjať v šesťdesiatych rokoch 20. storočia v rámci vedných odborov ako filozofia, sociológia, jazykoveda, literárna teória. Až neskôr sa stala súčasťou výskumnej paradigmy odborov ako antropológia, komunikológia, pedagogika, psychológia a iné. Analýza diskurzu najčastejšie definuje diskurz ako akékoľvek používanie jazyka v aktualizovanom kontexte – tým sa nemyslí len jazykový, ale aj nejazykový kontext, napr. mentálny, fyzický, sociálny, ale taktiež komunikačný kanál ap. Van Dijk (1997) spojil diskurz s hovorovým aktom ako najväčšou jazykovou jednotkou. Hovorovým aktom môže byť napríklad školská hodina, telefonický rozhovor, prijímací pohovor do zamestnania, rozhovor v ordinácii a pod. Van Dijk (1997) rozlišuje tri dimenzie v definícii diskurzu: jazykovú, spoločenskú a kognitívnu dimenziu diskurzu (cit. podľa Verdonikovej, 2007, s. 24). Hoci by takéto striktné delenie mohlo implikovať vzájomnú izolovanosť jednotlivých dimenzií diskurzu, už na začiatku zdôrazňujeme jeho interdisciplinárnosť. Konverzačná analýza, o ktorej budeme ďalej hovoriť, smeruje okrem nevyhnutne jazykovej predovšetkým k svojej spoločenskej dimenzii.

Diskurz – rozhovor

Rozhovor je obvyčajne definovaný ako druh diskurzu, ktorý môže prebiehať len určitým komunikačným kanálom a na ktorom sa zúčastňujú minimálne dve osoby (Kranjc, 1996, 1997). Niektorí lingvisti odlišujú neformálny každodenný rozhovor od inštitucionalizovaného. Za diskurz považujú len neformálny rozhovor. Najcharakteristickejšou metódou, ktorá sa zaoberá rozhovorom, je **konverzačná analýza**.

¹ Zvláštnosťou slovinského jazyka je veľký počet nárečí. Na takom malom území, ako je Slovinsko, je 47 nárečí. Hovorí sa, že každá dedina má svoj jazyk. Táto osobitosť vzbudila záujem tak domácich, ako aj zahraničných lingvistov o výskum nárečí.

Konverzačná analýza

Konverzačná analýza je jedným z prístupov k analýze diskurzu. Vedci, ktorí pri svojej práci používajú metódu konverzačnej analýzy, vychádzajú z predpokladu, že ľudia sú veľmi zručnými používateľmi hovorového jazyka. Chápeme ho ako niečo samozrejmé bez toho, aby sme si pritom kládli otázky. Preto je úlohou konverzačnej analýzy explicitne ukázať, ako konverzácia prebieha v skutočnosti, to jest analyzovať jej konštruktívne prvky. Pozornosť sa venuje analýze jednotlivých segmentov konverzácie, to jest výmene úloh účastníkov, funkciám prestávok, opakovaniam, elipse, kvalifikátorom diskurzu, pričom hovorová situácia, v ktorej prebieha konverzácia, nehrá dôležitú úlohu (Zuljan Kumar, 2007, s. 21).

Začiatky konverzačnej analýzy siahajú do 60. rokov minulého storočia. Jej zakladateľmi sú Harvey Sacks, Emanuel Schegloff a Gail Jefferson, americkí etnometodológovia, ktorí tvrdili, že rozhovor je v prvom rade a predovšetkým entita sociálnej interakcie a takto ho aj musíme analyzovať. Preto je prístup konverzačnej analýzy primárne empirický, to znamená, že jej cieľom nie je konštrukcia teoretických modelov, ale výskum každodenných hovorových situácií (napr. rozhovory, telefonické volania a pod.). Vedca zaujíma bezprostredná verbálna a neverbálna interakcia komunikantov a to, akými spôsobmi a verbálnymi aj neverbálnymi prostriedkami budujú celistvosť hovorovej činnosti (pozri Stevič, 1997, s. 8).

Metóda konverzačnej analýzy pri výskume dvojjazyčnosti

Väčšina konverzačných analýz bola realizovaná na jednojazyčnom materiáli. Jakob Steensig (2003) píše o spoločných bodoch vo výskume konverzačnej analýzy a dvojjazyčnosti. Pri výskume dvojjazyčnosti ide v našom prípade o výskum určitej *bilingválnej interakcie* (tento termín preberáme od Steensiga, vid' vyššie). Styčným bodom konverzačnej analýzy a výskumu bilingválnej interakcie je, že sa obe opierajú o údaje získané z jazykovej interakcie a zaujímajú sa predovšetkým o spoločenskú stránku jazyka. Konverzačná analýza používa transkripciu nahrávok ľudí v každodennej spontánnej interakcii, v ktorej nič nie je vopred určené. Použitím konverzačnej analýzy získame hlbší a konkrétnejší pohľad na určitú dvojjazyčnú interakciu. Detaily získané metódou konverzačnej analýzy nám umožnia lepšie porozumieť, čo má pri každom účastníkovi rozhodujúci význam, aby napr. zmenil jazykový kód. Nás teda nezaujíma, čo by mohli bilingválni hovoriaci použiť v bilingválnej interakcii teoreticky, alebo ako zvyčajne reagujú v bilingválnej situácii. Pomocou konverzačnej metódy dospejeme analýzou jednotlivých replík ku konkrétnym prípadom zmien kódov a ich dôvodov (porov. Sloboda – Nábělková, 2005). Samozrejme, sú nám k dispozícii aj sociálne vzťahy účastníkov, to, akým spôsobom tvoria výpovede a pod. Metóda konverzačnej analýzy má aj svoju vlastnú metódu transkripcie. V prílohe nášho príspevku prikladáme legendu znakov použitých v transkripcii podľa Gardnera, prevzatých od Slobodu (2004).

Pri konverzačnej analýze dvojjazyčných rozhovorov si najčastejšie kladieme otázku, ktoré výrazy účastníci rozhovoru používajú v jednom jazyku a ktoré v druhom. Sloboda (2004, 2005) vo svojich prácach rozdeľuje používanie jazyka v konkrétnej komunikačnej situácii ako výsledok pôsobenia *makro-* a *mikroaspektov*. Makroaspekty sú vonkajšie, mimodiskurzívne činitele, ako napr. identita účastníkov rozhovoru, po-

hlavie, vek, emócie, životný príbeh, ďalej komunikačná situácia, priestor, medziľudské vzťahy atď. Mikroaspekty sú vnútorné, diskurzívne činitele: napr. štrukturálna organizácia rozhovoru, opravy atď. Makro- aj mikroaspekty sa navzájom prelínajú. Ich čiastková analýza tvorí jadro predkladaného príspevku.

Okrem už spomínaných rozdielnych prístupov k výskumu konverzačnej analýzy predkladá Auer (1998) svoju vlastnú typológiu dvojazyčného rozhovoru. Konštatuje, že zmena jazykov môže mať funkčnú alebo nefunkčnú úlohu. Hovorí o *prepínaní kódov* (*code-switching*) a ustálených variantoch, ktoré nazýva *fúzovanie dialektov, resp. jazykov*² (*fused lects*) ako o dvoch póloch, kde pri prvom hovoríme o funkčnej úlohe a pri druhom o nefunkčnej úlohe. Bod medzi týmito dvoma pólmi nazýva *miešanie jazykov* (*language mixing*). Vo svojich prácach sa najviac venuje prechodu od prepínania kódov k miešaniu jazykov a následne od miešania jazykov k fúzovaniu jazykov.

Termín prepínanie kódov je rezervovaný pre prípady, kde je hranica, resp. kontrast medzi dvoma jazykmi významný a očividný. Pre prepínanie kódov sa účastník rozhodne sám, čo je ukazovateľom niektorých stanovísk dialógovej situácie alebo nejaký úmysel účastníka. Tento pól je definovaný ako pragmatický pól, pretože prepínanie kódu je vec každodenného rozhovoru, a nie gramatiky. Aj prechod od prepínania kódu ku miešaniu jazykov interpretujeme zo sociolingvistického hľadiska, zatiaľ čo prechod od miešania jazykov ku fúzovaniu jazykov patrí do oblasti gramatiky. Rozdiel medzi miešaním jazykov a fúzovaním jazykov sa ukáže len na hlbšej gramatickej úrovni. Pokým miešanie jazykov povoľuje varianty, fúzovanie jazykov je časťou gramatiky, použitie jedného alebo druhého jazyka pre určité komponenty je povinné a účastníci nemajú na výber. Najlepšími príkladmi takejto konštrukcie sú tzv. miešané jazyky. V našom prípade o fúzovaní jazykov nemôžeme hovoriť, pretože by sme potrebovali spoločenskú dvojazyčnosť, kde už niekoľko generácií žije v dvojazyčnom prostredí. Môžeme hovoriť o miešaní jazykov a prepínaní kódu.

Metóda konverzačnej analýzy na príklade slovinsko-slovenskej bilingválnej interakcie

O slovinsko-slovenskom bilingvizme je dôležité povedať, že nie je kontaktný, keďže oba jazyky navzájom spolu nehraničia (ako napr. slovenčina a čeština, alebo slovinčina a taliančina), taktiež ani jeden jazyk nie je menšinovým alebo väčšinovým jazykom toho druhého (ako napr. slovenčina v Srbsku). To znamená, že musíme striktné hovoriť o individuálnom bilingvizme. V našom konkrétnom prípade sú aktérmi dvojazyčného rozhovoru nasledovní účastníci: pani Sajovicová, jej dcéra Katarína a vnučka Hana.

Krátka kazuistika: Pani Sajovicová (v transkripcii S) sa do Slovinska presťahovala pred tridsiatimi rokmi, keď mala 25 rokov. Vydala sa za Slovinca a naučila sa po slovinsky. Narodila sa im dcéra Katarína (v transkripcii K), ktorá sa slovenský jazyk z veľkej časti naučila od starých rodičov. Momentálne študuje slovenský jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity v Lubľane. Obe sú bilingvistky, ale Katarína hovorí s mamou iba po slovinsky a takisto aj pani Sajovicová, aj keď uvidíme, že práve ona

² Termín *fused lects* som do slovinčiny preložila slovným spojením *stapljanje jezikov*, ale ide o prvý preklad do slovinčiny a ešte nie je ustálený. Termíny *preklapljanje kodov* a *mešanje jezikov* sú už ustálené termíny.

používa oba jazyky. Pri rozhovore je prítomná aj Katarínina dcéra Hana (8 mesiacov), čo je dôležité, pretože niektoré výpovede sú určené jej. Rozhovor prebieha v kuchyni pri príprave obeda a neskôr po obede na gauči pred televíziou (so stíšeným zvukom). Týmito informáciami už siahame na vonkajšie aspekty, ktoré sú pre analýzu potrebné. Takže, pani Sajovicová svoje vzdelanie skončila na Slovensku. V Slovinsku navštevovala kurz slovinčiny a 30 rokov žila v úplne slovinskom prostredí, ale aj tak je veľmi citeľné, že jej prvým jazykom je slovenčina. Katku pani Sajovicová do tretej triedy základnej školy vychovávala ako bilingvistku, ale kvôli miešaniu jazykov v škole s ňou prestala hovoriť po slovensky. Po slovensky potom hovorila so starými rodičmi na Slovensku. Hoci slovenský jazyk ovláda a momentálne ho aj študuje, doma nikdy nehovorí po slovensky. V analýze sa pokúšame súčasne priblížiť ešte ďalší z vonkajších aspektov, ktorým sú medziľudské vzťahy.

Najdôležitejším vnútorným aspektom v dvojazyčných rozhovoroch je *štruktúrna organizácia rozhovorov*: kedy, v ktorých situáciách pani Sajovicová použila slovinčinu a kedy slovenčinu, resp. v ktorých prípadoch použila slovenčinu namiesto slovinčiny. Pritom nám veľmi pomôžu aj vyššie uvádzané makroaspekty a osobné poznanie účastníkov rozhovoru.

Príklad 1

- 23 S: No, dobr'.
- 24 S: ↑Ooooo.↑((vajce padne vedľa misy)) (1,5) Letí, letí (1,8) čo má perie,
- 25 vŕŕecko letí.
- 26 S: Heheheheh
- 27 (0,5)
- 28 S: ↑A letijo jajca↑, Hana, ↑a letijo jajca↑?
- 29 K: Reč' neeeeeeeeeee.
- 30 S: Neeeeeeeeeeee.

Rozhovor prebiehal v slovinčine počas prípravy slovenského tradičného jedla – pirohov. Keď pani Sajovicovej pri príprave cesta padlo vajce vedľa misy, ako prvú reakciu na nešťastnú náhodu použila slovenskú frazému, keďže slovenčina je stále jej prvým jazykom. Pravdepodobne ju použila aj preto, že tam bola prítomná aj jej dcéra a väčšina výpovedí bola adresovaná práve jej. Pravdaže vedela, že jej Katarína rozumie. Nasledujúci smiech svedčil o tom, že si uvedomovala, že použila slovenčinu. Kvôli expresívnej situácii sa vedome rozhodla, že prepne kód a použije slovenčinu. Presne naopak v nasledujúcom príklade použila v slovinskej vete slovenské slovo so slovenskou koncovkou bez toho, aby si to uvedomovala.

Príklad 2

- 1 S: Danes bomo pa pirohi Hana naredili. Hana! Boš jedla ↑pirohi↑, pirohi boš
- 2 ↑jedla↑? ↑Krompirjeve↑. Mi bomo s papriko i:n (0,3) s:↑korenjem↑, ti boš
- 3 pa sam tak'.
- 4 K: K'šnim korenjem?

Pani Sajovicová sa s vnučkou Hanou rozpráva po slovinsky. Povedala jej, že dnes budú jesť pirohy. Keďže pirohy sú slovenské jedlo a slovo, ktoré sa v slovinskom prie-

store nepoužíva, pani Sajovicová spolu so slovom preniesla aj pádovú príponu akuzatívu plurálu, ktorá by v slovinčine mala byť *-e*, v slovenčine je *-y*. Som presvedčená, že si to neuvedomuje, keďže inak používa akuzatív plurálu správne. Je to jedno z mála slov, ktoré je kultúrne podmienené – v slovinčine nemá denotát,³ a preto je prenos koncovky logický. V širšom spoločenskom dvojjazyčnom prostredí by malo toto slovo v takomto tvare veľkú možnosť, že sa stane výsledkom fúzovania jazykov (Auer, 1998).

Zaujímavý je nasledujúci príklad, v ktorom pani Sajovicová použila slovenské slovo, keďže si neželala vysloviť slovo *oče* v slovinskom jazyku. Išlo totiž o citlivú tému, pretože to bol Katkin otec, kto usmrtil kocúra. Preto sa radšej rozhodla pre slovenské slovo *ocko*, ktoré Katke pravdepodobne nie je blízke, otca totiž nikdy takto neoslovovala. Tu je viditeľný psychologický aspekt, keď pani Sajovicová zámerne použila slovenské slovo, aby zmiernila situáciu. Presne takto aj následne pravdepodobne kvôli citlivej téme radšej použila slovenské slovo *tušili* namiesto slovinského *slutili*. Na konci rozhovoru o tejto téme, a jedinýkrát na zázname, odpovie súhlasne s typickým slovenským *no*, ktoré v slovinčine vo význame *áno* a s takou intonáciou neexistuje.

Príklad 3

- 105 K: [Kdaj pa] je biu to? To se ga pa j's ne spomnem.
 → 106 S: Ocko ga odpelau. ((vo význame usmrtil))
 107 (0,5)
 108 K: Aha. Okej.
 109 S: ((tichý smiech))
 → 110 S: Ja, pa niso mogli dokazat, ampak skos so neki tušili, da nekaj je.
 111 K: Aja. (0,3) Da ga ni avto povožu, ne?
 112 S: ↑No↑,↑no↑.

V nasledujúcich príkladoch je dôraz na spojkách a opytovacích zámenách, pretože práve ne pani Sajovicová najčastejšie použije v slovenskom jazyku, aj keď v slovinskej vete. S najväčšou pravdepodobnosťou nejde o nevedomosť, ale o to, že jej Katka rozumie a môže použiť slovenskú spojku, ktorá je jej bližšia ako slovinská. Zaujímavé a zároveň zmysluplné je to, že pri nahrávaní situácie, ktorá sa stala v obchode, nepoužila slovenské štruktúry, pretože odohrala, resp. nahrála situáciu, ktorá sa stala v slovinskom prostredí, v slovinskom jazyku.

³ V Slovinsku síce existuje jedlo *žlikrofi*, ktoré je podobné slovenským *pirohom*, ale je charakteristické len pre jednu oblasť v Slovinsku a nie je také rozšírené a populárne ako slovenské *pirohy*. Preto veľa ľudí, ktorí boli čo len raz na Slovinsku, používajú slovo *pirohy* aj preto, že *žlikrofi* nie je absolútne synonymum.

Príklad 4

- 113 S: Či že bo dost? (0.3) Moke, dost testa?
114 K: Ja, j's pa to pojma nimam. Hahahaha
→ 115 S: Št'r'deset dek pravi, pa bilo zadnjič dost, ked smo delali.
116 K: Kol'k pa je b'lo tist'ga?

Príklad 5

- 75 S: Ked so mu dajali ata pa mama jest po' pa sam skakal, t'ko visoko, k'r, k'r
76 visoko sam skakal,
77 K: no, on [naš, ne, maček], ja, ja, ja
78 S: [ja, ja, ja tuki]

Príklad 6

- 103 S: hihihihihihihihih
104 S: Pa kaj jas vem, že bi som- () to je biu neki nenormalni odnos, no.
105 K: Ja, preveč so se navezal', a ne, [kaj češ]?
106 S: [Ja, zelo.]

Vo všetkých troch príkladoch použila slovenské opytovacie zámená, resp. spojky: *či, že, ked' a že by som*. Zaujímavé je aj to, že Katka nikdy nereaguje na slovenské slová, resp. vety v slovenskom jazyku. Po celý čas zostáva pri slovinčine. Jediný raz potichu, keď zostala sama v kuchyni, použila slovenské slovo. To je jediný prípad použitia slovenčiny.

Príklad 7

- 15 K: S Primorske al' ka'?
16 (4)
17 K: Ma ake paprike°. ↑Ooo.↑
18 (6)
19 ((detský plač))

Nasledujúcim vnútorným aspektom sú *opravy pod nátlakom* (termín preberám do M. Slobodu): to sú buď opravy jeden druhého, alebo sebaopravy pod nátlakom druhého. Ako sme videli, Katka prijímala mamine slovenské slová a vety samozrejme, ale odpovedala na ne len v slovinčine. V jednom prípade prišlo pri použití slovenského slova k zmene významu. Hoci Katka dobre vedela, čo tým myslí, tvárila sa, že nerozumie, a tým ju donútila, aby svoju výpoveď opravila.

Príklad 8

- 1 S: Danes bomo pa pirohi Hana naredili. Hana! Boš jedla ↑pirohi↑, pirohi boš
→ 2 ↑jedla↑? ↑Krompirjeve↑. Mi bomo s papriko i:n (0,3) s:↑korenjem↑, ti boš
3 pa sam tak'.
4 K: K'šnim korenjem?
5 (0,5)
6 K: [hahahahahhahahahahahahahahah]
7 S: [haha S papriko i:n poprom. Torej (0,3) in korenjem.] Neki čist' posebnega
8 pol bo.

Pani Sajovicová namiesto slovinského slova *poper* použila slovenské slovo *korenje*, ktoré znie rovnako ako slovinské slovo *korenje* (sloven. *mrkva*). Samozrejme, Katka vedela, čo má na mysli, napriek tomu sa jej opýtala na aké *korenje* myslí? Nechala ju pol sekundy rozmýšľať, potom, keď pani Sajovicová prišla na svoju chybu, začali sa obe smiať.

Záver

V príspevku pristupujeme k výskumu dvojjazyčnosti z úplne nového pohľadu. Bilingválnu interakciu sme analyzovali pomocou metódy konverzačnej analýzy, ktorá kladie spontánny rozhovor na prvé miesto. Jej cieľom je detailná analýza rozhovoru a jeho celková transkripcia. Táto analýza nám poskytne konkrétny pohľad do používania, prípadne zmien jazykového kódu v bilingválnej interakcii. Pani Sajovicová zmenila kód zo slovinčiny do slovenčiny dvakrát, keď nastala nepríjemná situácia, nasledovaná zvyčajne afektívnou reakciou komunikanta. Po prvýkrát, keď jej spadlo vajce, a potom, keď dcére hovorila, kto usmrtil ich kocúra. V oboch sledovaných prípadoch však použila slovenský jazyk vedome. V ostatných situáciách bolo používanie slovenčiny nevedomené, aj keď nejakým spôsobom logické. Keď s dcérou pripravovali slovenské jedlo, použila slovenský názov jedla (*pirohy s korenjem* = slovin. *pirohi s poprom*), čo viedlo ku zmene významu v slovinčine a následne vyvolalo veľký smiech. Dcéra Katarína obvyčajne neodpovedá v slovenskom jazyku, aj keď je bilingvistka. Na zázname vidno, že jej iba raz, keď bola sama v kuchyni (pravdepodobne pod vplyvom prípravy slovenského jedla), „ušlo“ slovenské slovo (*aké* = slovin. *kakšne*). Pani Sajovicová je v Slovinsku nútená hovoriť po slovinsky už 30 rokov, jediná v rodine, ktorá ešte rozumie a hovorí po slovensky, je dcéra Katarína. Ich rozhovory prebiehajú v slovinčine s občasnými lexikálnymi výpožičkami, resp. príležitostným prepínaním kódov zo slovenčiny zo strany pani Sajovicovej. V jej prípade ide niekedy aj o miešanie jazykov.

Na záver nášho príspevku by sme chceli zdôrazniť čiastkovosť predkladaných ukážok analýzy bilingválnej interakcie realizáciou jednej z najcharakteristickejších metód, ktoré sa zaoberajú diskurzom, konverzačnou analýzou. Konverzačná analýza bude zohrávať popri klasickej štrukturálnej porovnávej analýze na relatívne veľkom korpuse dôležitú úlohu pri písaní našej dizertačnej práce. Sme presvedčení, že bude veľkým prínosom do slovinského lingvistického priestoru, predovšetkým do oblasti výskumu dvojjazyčnosti.

Transkripčné znaky

Transkripčné znaky použité v tejto práci vychádzajú z konvencií konverzačnej analýzy podľa verzie Gardnera (2001) tak, ako boli použité u Slobodu (2004). Transkripcia ukážok bola urobená na základe pravidiel slovinskej výslovnosti.

K:	označuje repliku hovoriaceho: K = Katka, S = pani Sajovicová (Katkina mama)
→	upozornenie na riadok analyzovaný v článku
()	nezrozumiteľná časť
(bi)	zle zrozumiteľné, možno povedané (tu konkrétne slovo <i>bi</i>)
(())	komentár autora transkriptu
[]	začiatok a koniec repliky prekrývajúcej sa s replikou iného hovoriaceho
=	bezpauzové nadviazanie repliky; takýto znak na konci riadku znamená, že replika hovoriaceho pokračuje o dva alebo viac riadkov nižšie
(.) (0,5)	mikropauza a pauza v sekundách (tu konkrétne 0,5 sekundy)
. ; , ? !	finálne melódie: klesavá, mierne klesavá, mierne stúpavá, stúpavá
neeee	na podčiarknutom mieste je vrchol alebo začiatok poklesu melódie
HANA	výrazne hlasný úsek
° °	začiatok a koniec tichšie vysloveného úseku reči
↑ ↑	začiatok a koniec melodicky zvýšeného úseku reči
> <	zrýchlenie tempa a spomalenie tempa
je-	náhle prerušený prúd reči (v tomto prípade sa slovo začne na <i>je-</i>)
i:	výraznejšie predĺženie hlásky
št'r'deset	vynechané hlásky (tu ide o slovo <i>štirideset</i>)
.hh	počuteľný nádych
hm	počiatky reagovania
Uh, haha	interjekcie, hezitačné alebo nejazykové zvuky

Literatúra:

AUER, Peter: From Code-switching via Language Mixing to Fused Lects: Toward a Dynamic Typology of Bilingual Speech. In: InLiSt – International and Linguistic Structures 1998. Článok dostupný na: <<http://uni-potsdam.de/u/inlist/issues/6/index.htm>>.

KRANJC, Simona: Govorjeni diskurz. In: Jezik in slovstvo, roč. 42, č. 7. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije 1996/97.

NÁBĚLKOVÁ, Mira – SLOBODA, Marián: »Aj ja som išiel do sveta a donášel jsem své lásce najkrajšie kvety...« (Podoby bilingválneho diskurzu a »českoslovenčina«) In: Individuálny a spoločenský bilingvizmus. Ed. J. Štefánik. Bratislava: Univerzita Komenského 2005. Článok dostupný na: <<http://www.sloboda.cz/marian/index.htm>>.

SAVIČ, Svenka: Diskurs analiza. Novi Sad: Filozofski fakultet 1993.

SLOBODA, Marián: Slovenčina u Slovákov v Česku: mikro- a makroaspekty vnútro skupinovej interakcie a výmena jazyka. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Ed.

A. Uhrinová – M. Žiláková). Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2004.

STEENSIG, Jakob: Conversation Analysis and the study of bilingual interaction. Príspevok na 19. škandinávskej konferencii o bilingvisme. 2003. Článok dostupný na: <<http://www.ub.uit.no/baser/nordlyd/include/getdoc.php?id=159&article=42&mode=pdf>>.

STEVÍČ, Slobodan: Analiza konverzacie. Beograd: Filološki fakultet 1997.

VAŇKO, Juraj: Slovaška slovnica za Slovence. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko 2004.

VERDONIK, Darinka: Analiza diskurza kot podpora sistemom strojnega simultane- nega prevajanja govora. [Doktorska disertacija.] Ljubljana 2006. Článok dostupný na: <<http://lektoriranje.net/publikacije.html>>.

VERDONIK, Darinka: Jezikovni elementi spontanosti v govoru. Maribor: Slavistično društvo Maribor. 2007 Článok dostupný na: <<http://lektoriranje.net/publikacije.html>>.

ZULJAN KUMAR, Danila: Narečni diskurz. Ljubljana: Založba ZRC SAZU 2007.